

džems džob (jov)*

rože kempf

Za Teu Sternhajm

Nekada se pisac trošio da proizvede veoma lepa pisma. Džojsovi savremenici su osećali u doterivanju najmanje poruke zadovoljstvo koje mi teško možemo da zamislimo, mi koji škrabamo, pod pritiskom hitnje, da bismo jednostavno najavili dolazak ili odlazak. Među ostalim delima, pisma su obmanjivala kada im je nedostajalo držanje. Prust oplakuje što ona Floberova nisu na visini *Sentimentalnog vaspitanja*.

Takva, svakako, nije prepiska Džojsova. Možda bi se ona svela na nekoliko stranica da je on bio vlasnik termalnih voda, deoničar železara ili aspirina i materijalno srećniji u književnosti. U svakom slučaju, on nije, na način Klodela ili Žida, autor *Prepiske* u tri velike sveske.

Pisana na više jezika — engleskom, francuskom, italijanskom, trščanskom i, čak, danskom — ova pisma, koja ne polažu pravo na to da okončaju u knjizi, saopštavaju najjednostavnijim tonom okolnosti stvaranja i objavljivanja genijalnog dela. Pisma diktirana svedjono kojom potrebom: zbog novca, hrane, izdavača, zadovoljstva, odeće, itd. Tako se Džojsova prepiska predstavlja kao zbir zahteva koje valja zadovoljiti povratnom poštom, kao slika, isto tako, svih mogućih neprilika. Jer, ovo je neosporno: on će sve da pretrpi, sve krstove da primi. Od Dablina do Pariza, od Pariza do Pule, Trsta, Rima i Ciriha, on se bori sa svojom porodicom, sa školom Berlic koja ga cedi, sa štamparima koji mu određuju navodnike umesto njegovih omiljenih crta, s izdavačima — engleskim ili irskim — koji ga cenzurišu ili odbijaju, s Amerikancem koji ga objavljuje bez dozvole, s ljubomornim mužem što potpaljuje *Ulisa* kojega njegova žena upravo prekucava, s carinicima, kućevlasnicima, Švajcercima, s neurozom svoje kćeri...

Čudili bismo se i zbog manjih teškoća. Džems Džob (Jov) Džoj: pismo Herijeti Šo Viver, od 27. oktobra 1922, nosi ovaj potpis. Ali, osamnaest godina ranije, on se već predstavljao kao žrtva Nori Barnaki, svojoj bliskoj drugarici, svojoj ženi jednog dana; kao žrtva naročito neodgovornog oca koji je i sam bio igračka zlih sila, *the whole present social order and Christianity*. Od svoje porodice Džoj prima ravnodušnost za predačune, sklonost ka alkoholu (irskom viskiju, ustupajući ga dočnije *Sionskom hvališi*), nestabilnosti: započinje studije muzike, prava, medicine. Nori poverava:

»Kako bih mogao odobravati ideju ognjišta? Moje je bilo malograđanski poduhvat podriven rasipničkim navikama od kojih sam i ja nasledio. Moja majka, mislim, postepeno je umirala od loših postupaka koje ju je moj otac naterao da podnosi i od cinične iskrenosti moga ponašanja. Kad sam je video kako počiva u sanduku i kad sam osmotrio njeno lice, sivkasto lice opustošeno rakom, shvatio sam da upravo posmatram lice žrtve i prokleo sam sistem koji je načinio od nje žrtvu.«

U ovom veoma važnom pismu, u kojem ispitivanje *fatuma* čudno povlači čitavu etiku nezavisnosti i osvete, više tema se precizira ili najavljuje.

U odnosu na nesrećnu majku, Džoj se priznaje ne baš zlim, u smislu u kojem je to mislio Ruso, nego grešnim. Njegova greška se sastoji u načinu njegova držanja — cinična iskrenost! — i to je ono po čemu se on razlikuje od rđavog. Iskrenost u izobilju ispaštana, ako je ovde načinjena aluzija na Džemsove odnose s crkvom koju izjavljuje da *most fervently* mrzi; iskrenost nepristrasna, jer njemu je bilo dovoljno da računava na crno da bi pronašao raspoloženje, ravnotežu (*I declined to accept the positions it offered me*). Tako Džoj kažnjava sebe što se odrekao vere, kao ateist koji bi, u svetu, načinio zavet siromaštva: »Ovako postupajući, postajao sam prosjak, ali moja čast je bila sačuvana«. On se odlučuje za egzistenciju na koju su ga, po njemu, osuđivale sklonosti porodice u potpunosti lišene »smisla za novac«. Ali, taj izbor ga baca u novu sudbinu — prosjaštvo — o kojoj ne može da stvara sebi iluziju da će je prevazići, osim svojim stavovima. Džoj se, u našim očima, odlikuje manje specifičnošću svojih nesreća nego njihovim gomilanjem i izvrsnim načinom da snosi oluje, da izravnavava svoje račune sa svetom. Sveopšta mlitavost ga slama. »Teškoće mog života su neverovatne, ali ja ih prezirem.«

Optužuju ga za sirovost ili za prostaštvo, ne razmislivši o značenju njegovih zahteva, njegovog parazitizma, niti zapazivši da se gordost žrtve izliva u toj maski neosetljivosti koja zbunjuje Noru. »Svi mi nosimo maske«, piše on njoj. Ali, njegova nije maska varalice; on ne nudi lažni identitet: on ništa ne

GLAS ZA PESNIKA

stojan bogdanović / TRI PESME

GLAS ZA PESNIKA

Uz počasti i uvažavanja
Bio sam prisutan
Ustanovljeno je
Publika se spasla poezije
(Ali ne i večere)
A pesnik može li se spasti
Ili mora da se oponaša
Pisac iz novina
Zadovoljiće se on
Publikom Makar i školskom
Socijalno poreklo nije važno
Uopšte Važno je
Biti Jesti piti Umereno prste lomiti
Nemate li pozamljajte
Uspeh zagarantovan je Koristite li aparat
Za lomljenje Tvrđih kostiju
Pesnika ne možete umoriti
Dozvoljavajući mu da bude gladan
Protegnuće se Suprotno
Medicinskim razlozima
Bude li morao Izuče cipele
Izabravši pravo mesto Skratice pesmu
Na tetkinom kauču Sačekajte publiku
Dok ona spava Zagrejaće se prostorija
Bude li previše toplo izustiće
Dragi moji Da li ćemo ga razumeti
Odgovoriće naslednici
Slava im

PRESTOLONASLEDNIK LIČNO

Brišem znoj i
Ućutkujem ženu
Deci pretim bogom
Nije me baš zadužio
Obmanuo me ozbiljno
Poslednji put
Prilikom proboja solunskog fronta
Kada sam jednom egejcu
Ostavio levu nogu
Ratni drugovi su pomogli
Da je lepo prerežem
Tada
Prestolonaslednik lično
Odlikovao me
I obećao zemlju
Posle
Bilo je prečeg posla
On i predsednik vlade
Stalno su zauzeti
Sreo sam ga jedanput
U snu
I
Žurio je
Da proševi svastiku
Razumem ga
Mlad je

NA TOM JEDNOČASOVNOM PUTU
NAJVESELJI

Pogledi nam se umnožavaju Dogledno
Svaki na svoju stranu
Krijemo ispod haljina usput
Naglim trzajima kidamo zanoktice
Komad po komad
Infiltrira se krv
Neke obeznanjuje crvenilo
Sneбивam se
Potom žurno skupljam reči i
Ulazeći raspitujem se za decu
Pošto su me uverila da ulaskom
U svet odraslih nisu ništa
Posebno dobili (keks i tetra mleko!)
Intenzivno o svemu porazmislio sam
Svojim velikim
Autoritetom zadužim jedno naivno
Parče stogramske hartije
Upamti po nešto umesto mene
Glasno Pogledam se U polici za knjige
Dugo bio sam odsutan
Da u Francuskoj
Ostatak zadržite
A u gradu ljudi glasno pričaju

Na tom jednočasovnom putu najveseliji
Bio je »Rudi Čajavec«